

АНАЛІЗ АКТУАЛЬНИХ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗВО

ANALYSIS OF CURRENT DEVELOPMENT TRENDS OF SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL WORKERS OF THE HEI

У статті актуалізується увага на важливості сприяння закладу вищої освіти (далі – ЗВО) розвитку своїх кадрів, для цього йому слід підвищувати свою акредитацію, забезпечувати розвиток персоналу. Автор аналізує діяльність різних ЗВО щодо розвитку науково-педагогічних кадрів. В результаті дослідження автор доходить висновку, що найбільш активно ця діяльність здійснюється у великих державних ЗВО з багаторічною історією та практикою, проте у статті підкреслено, що інші, менш відомі (з більш низьким рейтингом), ЗВО сьогодні розробляють актуальні програми підвищення кваліфікації та ефективні курси розвитку науково-педагогічних кадрів. Саме тому автор наводить досвід професійного розвитку науково-педагогічних кадрів не у всесвітньо відомих вітчизняних ЗВО, а в закладах менш відомих, з різних регіонів України, які не мають вагомої фінансової підтримки, але які розвиваються, не лише надають освіту молоді, але й розвивають свій персонал для можливості вдосконалення професійних навичок, особистісного розвитку, щоб забезпечити якомога якісний процес навчання студентів.

Автором для аналізу вибрані ЗВО, які пропонують навчання в аспірантурі та докторантурі, а також проводять додаткові курси підвищення кваліфікації для розвитку окремих компетентностей науково-педагогічних працівників. Аналізуючи програми окремих ЗВО з надання курсів розвитку, автор доходить висновку, що найбільшим попитом з них користуються, по-перше, курси за спеціалізацією викладання, по-друге, навчання інформаційно-комунікаційних технологій, по-третє, психологічні курси, які або навчають більш дієвого спілкування зі студентами, або запобігають професійному вигоранню. Автором доведено необхідність розвитку саме цих напрямів в онлайн-курсах.

У процесі проведеного дослідження автор доходить висновку, що педагог повинен сам прагнути професійного та особистісного розвитку, а ЗВО має працювати на випередження та пропонувати фахівцям актуальні курси підвищення кваліфікації, професійного та особистісного розвитку тощо. Саме такий «тандем» забезпечить успішне навчання як педагогів, так і здобувачів освіти.

Ключові слова: ЗВО, бакалаврат, магістратура, професійний розвиток науково-педагогічних кадрів, курси підвищення кваліфікації, розвиток науково-педагогічних кадрів.

The article highlights the importance of promoting the institution of higher education (here in after referred to as HEI) in the development of its personnel, for this to increase its accreditation, to ensure the development of personnel. The author analyzes the activities of various HEIs for the development of scientific and pedagogical personnel. As a result of the research, the author comes to the conclusion that this activity is most actively carried out in large state HEI s with a long history and practice, however, the article emphasizes that other, less well-known (with a lower rating) HEIs, today are developing relevant programs qualifications and effective courses for the development of scientific and pedagogical personnel. That is why the author cites the experience of professional development of scientific and pedagogical personnel not in the world-famous domestic HEIs, but in less well-known institutions from different regions of Ukraine, which do not have significant financial support, but developing ones provide education not only for young people, but also develop their personnel for opportunities for improving professional skills, personal development, in order to provide the highest quality learning process for students. For the analysis, the author selected HEIs that offer postgraduate and doctoral studies, and conduct additional advanced training courses for the development of individual competencies of scientific and pedagogical workers. Analyzing the programs of individual HEIs for the provision of development courses, the author comes to the conclusion that the most in demand among them are: firstly, courses in teaching specialization, secondly, training in information and communication technologies, thirdly, psychological courses, training or more effective communication with students, or prevent professional burnout. The author has proved the need for the development of precisely these areas in online courses. In the course of the study, the author comes to the conclusion that the teacher himself should strive for professional and personal development, and the HEI should work proactively and provide specialists with relevant and necessary advanced training courses, professional and personal development. It is this "tandem" that will ensure the successful training of both teachers and, in turn, applicants for education.

Key words: HEI, bachelor's degree, master's degree, professional development of scientific and pedagogical personnel, refresher courses, development of scientific and pedagogical personnel.

УДК 378.091.212:005.963
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/34-2.32>

Яковенко О.І.,
канд. пед. наук,
доцент кафедри управління
підприємницькою
та туристичною діяльністю
Ізмаїльського державного
гуманітарного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді. Нині успіх функціонування будь-якого суб'єкта господарської діяльності перш за все залежить від рівня його кадрового потенціалу, не винятком є заклади вищої освіти. Посилення рівня конку-

ренції на ринку освітніх послуг примушує заклади освіти здійснювати пошук джерел формування конкурентних переваг, а саме науково-педагогічні працівники здатні створювати якісний освітній продукт, науковий продукт тощо, тому дуже важливо,

щоб кожен сучасний ЗВО мав прагнення та змогу надавати своїм працівникам простір та умови для професійного розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На жаль, сьогодні означеною проблематикою займається мало авторів, тому вона стає ще більш актуальною та потребує подальших досліджень. З останніх досліджень виокремимо праці Ю. Демідова [4], О. Жабенко [6] та В. Лугового [7], а також зазначимо, що сьогодні триває активний розвиток законодавства у сфері професійного розвитку науково-професійних кадрів.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. На жаль, сьогодні з позиціонуванням вищої освіти приватними ЗВО як комерційної діяльності ми маємо багато закладів, які лише пропонують послуги щодо отримання вищої освіти (бакалаврат, магістратура), проте не дбають про вдосконалення компетентностей своїх працівників, їх професійний розвиток, не намагаються розвиватися для запровадження післядипломної освіти та вести науково-дослідницьку діяльність, а лише пропонують свої освітні послуги як звичайний товар, тобто використовують маркетинговий підхід до реалізації своєї просвітницької діяльності. Багато ЗВО, хоча й не мають аспірантури чи докторантури, пропонують післядипломну освіту, зокрема Харківський інститут управління (ХІУ), Львівський інститут економіки і туризму (ЛІЕТ). Для підготовки аспірантів та докторів наук ЗВО має відповідати встановленим державою стандартам та нормам [1–3], зокрема нормам ліцензування, акредитації та сертифікації освітніх програм, щодо кількості викладачів із науковим ступенем, наукової бази. Проте не всі ЗВО мають таку потужну матеріальну та наукову базу. Отже, для розвитку науково-педагогічного складу провадять здебільшого внутрішні семінари, практикуми, педагогічний склад бере участь у всеукраїнських та міжнародних конференціях. Проте існують ЗВО, які опікуються якісним підвищенням кваліфікації своїх фахівців, в них наявні й аспірантура, й докторантура, вони розроблюють та поширюють курси післядипломної освіти, вживають заходів з обміну досвідом між ЗВО, на їхній базі провадяться всеукраїнські та міжнародні семінари й конференції, тренінги (Одеський національний економічний університет (ОНЕУ), Тернопільський національний економічний університет (ТНЕУ), Чернігівський державний інститут економіки і управління (ЧДІЕУ) тощо).

Отже, під час планування своєї програми підвищення кваліфікації педагог повинен чітко усвідомлювати необхідні напрями свого подальшого розвитку та відповідально підходити до вибору закладу освіти й відповідних курсів, особливо онлайн.

Мета статті полягає в дослідженні актуальних для педагогів ЗВО курсів підвищення кваліфікації, визначенні їх вимог та потреб, пропозиції ЗВО у професійному розвитку науково-педагогічного складу ЗВО. Для здійснення дослідження проводився теоретичний аналіз законодавчої бази, наукових праць, розміщених в Інтернеті, офіційних сайтів ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Отже, незважаючи на деякі винятки, багато ЗВО дбають про якість освіти, підвищення кваліфікації працівників, постійний розвиток компетентностей педагогів та надають усі можливі засоби для науково-педагогічного розвитку фахівців.

Розглянемо останні пропозиції деяких ЗВО України, які мають усі рівні акредитації (аспірантура, докторантура) щодо підвищення кваліфікації педагогічних, науково-педагогічних та керівних працівників ЗВО.

Київський університет ім. Бориса Грінченка [8] проводить досить багато конкурсів (зокрема, нещодавно відбувся Конкурс для викладачів напряму «Педагогіка (education)» університету на здобуття стипендії «Еразмус+» в Університеті Острава (Чехія)), наукових семінарів та конференцій (Всеукраїнська науково-практична онлайн-конференція «Дослідження молодих вчених: від ідеї до реалізації»), круглих столів (Круглий стіл «Використання інноваційних інструментів викладання» за проектом «MoPED»).

Університет має такі онлайн-курси:

– «Інноваційні інструменти для дослідницької та публікаційної діяльності науковця» (завданням цього курсу є оволодіння учасниками компетентностями роботи з платформами «Scopus» та «Web of Science» у програмах «Основний пошук», «EndNote», «Publons», підбору журналів для публікацій за допомогою «Master Journal List»);

– «Базові техніки фасилітації під час проведення навчальних заходів в онлайн-форматі», спрямований на розвиток дидактичної компетентності викладачів через формування навичок використання методів та технік фасилітації під час проведення навчальних заходів;

– «Побудова ефективної взаємодії викладача зі студентами», мета якого полягає в наданні можливості використання прийомів та технік розвитку ефективної комунікації викладача зі студентом.

Після завершення кожного курсу за умови вивчення всіх тем та виконання завдань учасникам видається сертифікат про підвищення кваліфікації, враховані години перераховуються в кредити.

При Одеському національному економічному університеті [10] діє Центр підвищення кваліфікації та сучасних освітніх технологій, який пропонує стажування, тренінги («12 зустрічей для розвитку викладання», «5 порад, як залучити студентів до

навчання»), онлайн-курси підвищення кваліфікації (наприклад, «Менеджмент професійної траєкторії»), курси за вивченням програмних продуктів професійного напрямку навчання («Робота в програмних продуктах», «Система управління підприємством “SteERP”», «Використання програми “Iiko” в ресторанних закладах», «Робота в програмному продукті “M.E.Doc”», «Іноземна мова у викладанні економічних дисциплін») та педагогічної майстерності (спрямовані на психо-педагогічний розвиток), пропонує науковцям участь у різноманітних наукових конференціях.

Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського» [9] пропонує курси щодо розвитку педагогів за професійними програмами у сфері енергоефективних технологій та захисту інформації. Найбільш популярними є курси у сфері розвитку комунікаційних компетентностей у професійній діяльності, а також більше 15 курсів щодо опанування інформаційно-комунікаційними технологіями.

Існують освітні заклади, які працюють щодо надання післядипломної освіти. Наприклад, Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти пропонує онлайн-курси підвищення кваліфікації для вихователів та педагогів від дитячого садка, гуртків, шкіл до ЗВО. Серед них для ЗВО найпопулярнішими є такі:

- «Використання інформаційно-комунікативних і цифрових технологій в освітньому процесі» (поглиблений рівень);
- «Медіаосвіта та інфомедійна грамотність»;
- «Реалізація компетентнісного підходу в освіті»;
- «Сучасні технології та методики навчання»;
- «Технології дистанційного навчання».

Отже, сьогодні багато ЗВО не лише пропонують навчання в аспірантурі та докторантурі як ефективні методи підвищення кваліфікації, але й розвивають різноманітні напрями розвитку науково-педагогічного персоналу завдяки проходженню курсів професійного та педагогічного розвитку, розширюється спектр онлайн-курсів для навчання педагогів, що обумовлено зниженням вартості навчання, можливістю вибору педагогом необхідних напрямів та набуттям необхідних компетентностей після його проходження. Проте, на нашу думку, на поширення останнім часом онлайн-курсів сильно вплинув коронавірус, який унеможливив звичайне навчання та викликав особливу потребу педагогів у курсах дистанційного навчання, змусив їх оволодіти новими знаннями, навичками, особливо у галузі ІКТ, адже саме завдяки цим компетентностям педагоги мають сьогодні можливість ефективно працювати, здійснювати педагогічну та наукову діяльність, зберігати своє місце працевлаштування.

Висновки. Заклади, що забезпечують повний спектр післядипломної освіти та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, мають дві особливості. По-перше, вони є державними закладами освіти з тривалою історією існування (наприклад, Сумський державний університет (СумДУ)), по-друге, це не завжди великі та відомі навчальні заклади, вони можуть існувати, ефективно діяти й розвивати навчальні методики в маленьких містах з невеликою кількістю слухачів (наприклад, Ізмаїльський державний гуманітарний університет (ІДГУ)). Проте надавати якісну освіту, використовувати найновітніші технології, просто бути відданими своїй справі, розвиватися та вдосконалюватися для створення умов професійного розвитку педагогічних фахівців, а також давати їм можливості професійного вдосконалення – це мета й потреба таких ЗВО.

Навіть ЗВО, які не можуть забезпечити усю «програму підвищення кваліфікації», іноді мають ефективні курси розвитку професійної компетентності науково-педагогічних працівників, тому не варто ними зневажати.

Педагог сьогодні сам повинен вибирати свій шлях розвитку, оцінювати, порівнювати та проходити саме ті програми, які йому будуть в нагоді, корисні в подальшій професійній діяльності.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на аналіз якості наявних, виявлення та розроблення найкорисніших курсів для викладачів ЗВО, моніторинг потреб та запитів викладачів, роботу на випередження.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 02.04.2021).
2. Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах) : Постанова КМУ від 23 березня 2016 р. № 261. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/261-2016-%D0%BF#Text> (дата звернення: 02.04.2021).
3. Щодо відкриття аспірантури (ад'юнктури), докторантури : Лист МОН, молоді та спорту України від 23 листопада 2011 р. № 1/11-10965. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1096736-11#Text> (дата звернення: 03.04.2021).
4. Демідова Ю., Тверитникова О., Іліаш Н. Система підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів в Україні: ретроспектива розвитку і особливості формування. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2019. № 2. С. 112–124.
5. Довідник ВНЗ «Освіта в Україні». URL: <https://osvita.ua/vnz> (дата звернення: 08.04.2021).
6. Жабенко О. Практика організації професійного розвитку науково-педагогічних працівників на науковому рівні: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Молодий вчений*. 2019. № 9 (73) С. 372–378.

7. Луговий В., Семиченко В., Кононко О. та ін. Модернізація підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів в аспірантурі та докторантурі наукових установ АПН України в контексті Болонського процесу: досвід, проблеми, перспективи. *Педагогіка і психологія*. 2008. № 1. С. 94–102.

8. Офіційний сайт Київського університету ім. Бориса Грінченка. URL: <https://kubg.edu.ua> (дата звернення: 11.04.2021).

9. Офіційний сайт Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського». URL: http://ipo.kpi.ua/povyshenie_kvalif/pidvishhennya-kvalifik-vsi (дата звернення: 10.04.2021).

10. Офіційний сайт Одеського національного економічного університету. URL: <http://oneu.edu.ua> (дата звернення: 12.04.2021).